

מלחמת יום הכיפורים החלטות אסטרטגיות

סא"ל א'

"חיכוך" הוא המושג היחיד המבטא באופן כללי את המבדיל בין מלחמה ממשית לבין מלחמה על הנייר. מכונת המלחמה, הצבא וכל הכרוך בו, פשוטה למעשה, ולכן נראה כאילו קל להפעילה; אך עלינו לתת רעתנו לכך, ששום חלק ממנה איננו מקשה אחת, שהכל מורכב מאנשים יחידים, שכל אחד מהם מצוי בחיכוך עם כל הסובב אותו...

חיכוך עצום זה, שאינו מרוכז בנקודות בודדות. כפי שהוא במכונות, מצוי לפיכך במגע עם המקריות בכל מקום, ולכן מתרחשות תקריות שאי אפשר לחשבן מראש.

קלאוזוביץ

מטרות המלחמה ומתאר המלחמה

מלחמת יום הכיפורים, כמוה ככל מלחמה, נועדה לשרת מטרות מדיניות. ככלל, מבחינה התיאוריה הצבאית בין מטרות מלחמה הצופות אל מעבר לשדה הקרב (להישג מדיני ולהסדר רצוי) ובין מטרות במלחמה, דהיינו יעדים צבאיים (כיבוש שטח, השמרת כוח וכיו"ב), אשר אינם אלא אמצעי להשגת מטרות המלחמה. אלה גם אלה נקבעים על-ידי הדרג המדיני, השוקל את האפשרויות הצבאיות ואת "מחירן".

בדין שמטרות המלחמה תיקבענה מראש, אולם ניתן לשנותן במהלך הקרבות, בהתאם להישגי הלחימה ותנאיה המשתנים. ואמנם, במהלך מלחמת יום הכיפורים דן קבינט המלחמה הישראלי (להלן הרכבו) במטרות המלחמה, במועדים שחיכוך זאת.

מטרות המלחמה של ישראל גובשו על-ידי הרמטכ"ל, ואושרו על-ידי שר הביטחון בקיץ 1973. אלה הניחו, כי מלחמה אינה

רצויה לישראל, ויש לסכלה. אם תפרוץ, תהווה מלכתחילה הישג מדיני לערבים, ולכן יש למנוע כל הישג צבאי, ולהנחיל לתוקפים מפלה צבאית בדרך של השמרת כוחות ותשתית צבאית, ובכך להקנות לישראל יתרונות למשך מספר שנים, הן ביחסי כוחות והן בקווי הפסקת אש חדשים.

מטרות המלחמה של המחנה הערבי כראש שות מצרים וסוריה היו מוגבלות בהיקפן הצבאי, אך כוללות בהישג המדיני אליו חתרו. בניגוד לישראל הניתו הערבים, שמלחמה רצויה ואף הכרחית כדי להפעיל תהליך מדיני. היעד האסטרטגי של מלחמה זו על-פי הנחיות סאראת היה – לערער את תורת הביטחון של ישראל, על "מגמותיה התוקפניות", על-ידי ביצוע פעולה צבאית (בהתאם לאפשרויות הצבאיות) שתסב לישראל אבדות כבדות ותפגע במורל שלה. בדרך זו קיווה סאראת לחולל שינוי מצב שיתרום לפתרון המשבר במזה"ת.¹

החומר הרב אשר פורסם מאז מלחמת יום הכיפורים בספרי זיכרון-נות של מפקדים ומדינאים, חושף בפני חוקר המלחמה כמעט את כל הליכי קבלת ההחלטות בכל שלבי המלחמה. על-פי ממצאים אלה אנסה לאתר את ההחלטות המרכזיות, הישראליות והערביות, אשר גרמו לתפניות במלחמה ועיצבו את מהלכיה. בתוך כך אתמקד בעיקר במצבים בהם בלט גורם "החיכוך במלחמה" ובאירועים אשר שימשו יסוד להחלטות העיקריות של הצדדים הלוחמים.

המטרות במלחמה (יעדיה הצבאיים) נגזרו ממטרות המלחמה המדינית. אלו של ישראל היו: סיכול מלחמה (על-ידי הרתעה), מניעת הישג קרקעי מהערבים, השגת עליונות אווירית (על-ידי סיכול פעולת הטילים), השמדת כוחות ערביים וכיבוש שטח. היעדים הצבאיים של הערבים היו: ביטול עצמת חיל האוויר הישראלי באמצעות מערך הטילים נ"מ, ביטול יכולת צה"ל לפעול ב"קווים פנימיים" (על-ידי מתקפה בו זמנית), כיבוש שטח מוגבל וגרימת אכזריות ניכרת לצה"ל. כאמור, הייתה עצם הפתיחה באש הישג מדיני, וכל כולה של הלחימה לא באה אלא לשנות מצב מדיני.

צה"ל (וכדומה גם הערבים) בנה את מתאר המלחמה בדיונים אופרטיביים ובמשחקי מלחמה, דוגמת תרגיל "איל ברזל" שחזה את הקרב בתעלה בקיץ 1972. צה"ל צפה מתקפה רב חזיתית, בה ישאו כוחות סדירים קטנים יחסית בנטל הבלימה והכלת התוקף פים, אך הוא סמך על התראה שתאפשר לו לגייס את כוחות המילואים שיגיעו בזמן מוגדר ויטלו להתקפות נגד. לרבות העברת המלחמה לשטח האויב. על חיל האוויר הישראלי היה למנוע ניסיונות לסכל את גיוס המילואים והגעתם לחזיתות. להשתתף בקרב היבשה (לאחר פגיעה במערך הטילים) ולהשיג עליונות אווירית.

מצרים וסוריה ציפו לקרב אשר למן שלביו הראשונים ירותק צה"ל לשתי זירות נפרדות, בלא יכולת הפעלה יעילה של חיל האוויר (נוכח מערך הנ"מ שלהן); קרב בו יתקפו צבאותיהן כוחות ישראלים סדירים דלים, אשר בגפם (לפני הגעת כוחות המילואים) לא יוכלו למנוע כיבוש מהיר של הגולן ומזרח סיני. על-פי תכנית זו צפויים היו אף כוחות המילואים של צה"ל להישחק, עם הגיעם לזירת הקרב, מול מערכים מוגנים נ"מ ונ"ט. כל זאת, כאמור, במגמה להביא להישגים צבאיים מוגבלים שילחצו על המעצמות לעשות לשינוי המצב המדיני.

מקבלי ההחלטות

בכל מלחמותיה פעלה ישראל במיקום מרכזי ובקווים פנימיים מול קואליציה ערבית בקווים חיצוניים, כשהמדובר הן בהפעלת גייסות והן בתהליך קבלת החלטות. גם בעידן המודרני של קשר אלקטרוני אמין ומסווג יחסית אין תחליף לתקשורת בין-אישית ובלתי אמצעית. בניגוד להיעדרה של תקשורת מעין זו בצד הערבי, התקיימה זו בצד הישראלי. בישראל התקבלו החלטות טוט על-ידי קבינט מלחמה שכלל את ראש הממשלה (מאיר), שר החוץ (אלון), שר הביטחון (דיין), השר בלי תיק גלילי, הרמטכ"ל מוצב הפיקוד העליון, שר הביטחון, הרמטכ"ל וסגנו ביקרו תכופות במפקדות הפיקודים, ולא מעט החלטות גובשו והתקבלו במהלך ביקורים אלה. קשר בלתי אמצעי זה אפשר גם לפזר "ערפילי מלחמה", אם כי אלה לא חסרו

במהלכה. כמו-כן הכריע קבינט המלחמה בוויכוחים ובחילוקי דעות שהיו במטכ"ל, או בין הרמטכ"ל לשר הביטחון.

מצרים וסוריה קיימו ביניהן קשר בלתי אמצעי לפני המלחמה, באמצעות מפגשים בין המנהיגים האזרחיים ומפקדי הצבאות במסגרת מועצה משותפת עליונה, בה תואמו היעדים והתכנית, אך ככל הנראה לא פעלה מועצה זו או כל מפקדה מדינית-צבאית בין-ערבית במהלך המלחמה גופה. החלטות התקבלו על-ידי כל צד בנפרד, תוך החלפת שדרים באמצעי קשר אלקטרוניים. גם במלחמה זו, כקודמותיה, השפיעו אינטרסים מקומיים של כל שותף בקואליציה על החלטותיו, ולא דווקא אינטרס כלל-ערבי.

נקודות מפנה והחלטות אסטרטגיות ערביות

שלוש הן ההחלטות המרכזיות של הערבים (קרי: מצרים וסוריה) במלחמה: עצם ההחלטה על המתקפה ויעדיה הצבאיים, הקדמת שלב ב' המצרי ל-14 באוקטובר, וההחלטה לבקש הפסקת אש אור ל-20 באוקטובר.

לבד מאלה היו החלטות ופעולות ברמת חשיבות "משנית": הכנסת העיראקים והירדנים לקרב, והפעלת נשק הנפט במקביל להחלטה המצרית-סורית על הפסקת אש.

ההחלטה לתקוף

ההחלטה על ביצוע המתקפה התקבלה ב-פגישות צמרת השלטון האזרחי-צבאי של מצרים וסוריה. מעטה הסודיות הכבד חייב נקיטת אמצעי ביטחון, ונראה שבשלב זה לא שותפו יתר מדינות ערב בזימה ובתכנית. יעדיה הצבאיים של התכנית היו כלהלן: הסורים נועדו לכבוש את הגולן. לעומתם נועדו המצרים לכבוש בשלב ראשון את מזרח סיני עד לקו גבעות דרך החתים, להיערך, כשלב ביניים, ליעצירה אופרטיבית, ולהגיע לאחר מכן, כשלב שני, למעברים ולקו רפידים-רומני.

מתקפת ה-14 באוקטובר

עד ל-8 באוקטובר היה לערבים יסוד להניח כי הביצוע בשרה הקרב הזה למתאר המלחמה שלהם: צה"ל ירותק לשתי זירות נפרדות, חיל האוויר הישראלי לא יכל לפעול במלוא עצמתו, ולא פגע בהואיזה במערכי הטילים. מעל לכל – כוחות ערביים נאחזו בדרום הגולן ובמרכזו וממזרח לתעלה.

אולם ביום זה ולמחרת התחולל ראשיתו של המפנה: כוחות המילואים הישראליים הגיעו בזמן קצר מהצפוי לזירות המלחמה והוטלו לקרב, בגולן החלו הסורים נדחקים לאחור (עד שיכחו לשלטה ישראלית ב-10 באוקטובר), ואילו בסיני נמנעו הישראלים לאחר ה-9 באוקטובר מלהגרר לקרבות שחיקה בקו גבעות החתים.

ב-11 באוקטובר החל צה"ל לנוע לעבר דמשק, ובזירה הבין-לאומית גבר לחץ המעצמות ובעיקר זה של ברה"מ להפסיק את המלחמה.

מצב עניינים זה הביא ב-12 באוקטובר להכנסה חפוזה ובלתי מתוכננת של חלוץ הכוח העיראקי באגף כוחות פיקוד הצפון, ולהחלטה מצרית להקדים ולבצע את שלב ב' של תכניתם, בטרם הושלמו ההכנות המלאות לכך. על החלטה זו שילם צבא מצרים כ-14 באוקטובר מחיר כבד של אבדן כ-200 טנקים. ב-13 באוקטובר הזיזו אף הירדנים כוח משלוח לזירה הסורית, ובכך שיתפו עצמם במלחמה מבלי להסב נזק חמור למולדתם.

החלטת סאדאת על הפסקת האש

אור ל-20 באוקטובר החליט סאדאת "כלב שותת דם", כדבריו באגרתו לאסד, להיענות לקריאת המעצמות להפסקת אש. עד אז לא נעתר סאדאת ללחץ, (בעיקר של ברה"מ) להפסיק את המלחמה, ולא זו מעמדתו זו הן לאחר ההתקפה הישראלית לעבר דמשק, הן לאחר כישלון ההתקפה המצרית ב-14 באוקטובר, והן משנתגלו לו ממדי הצליחה הישראלית ב-17 באוקטובר. המפנה חל ב-18 באוקטובר. ניסיונות מצריים להכיל את ראש הגשר משני צדיו נכשלו. בשל כישלון זה ובשל הצעתו של הרמטכ"ל המצרי, שאדלי, ב-19 אוק' לפנות את הגדה המזרחית, הורח הלה מתפקידו.

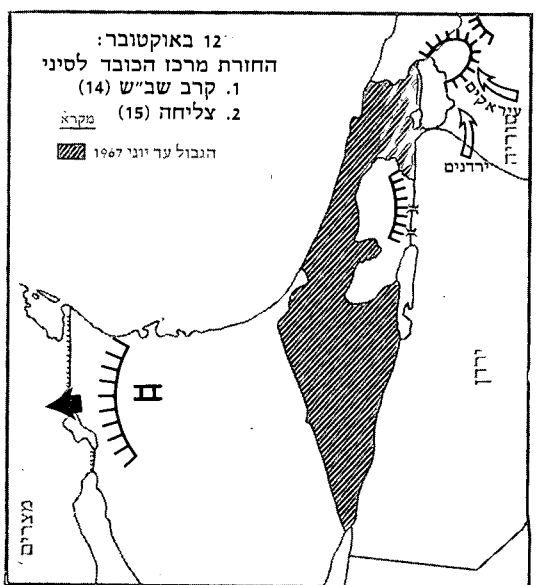
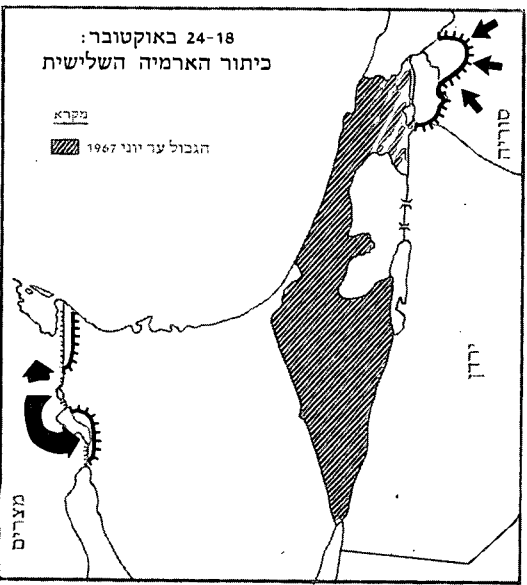
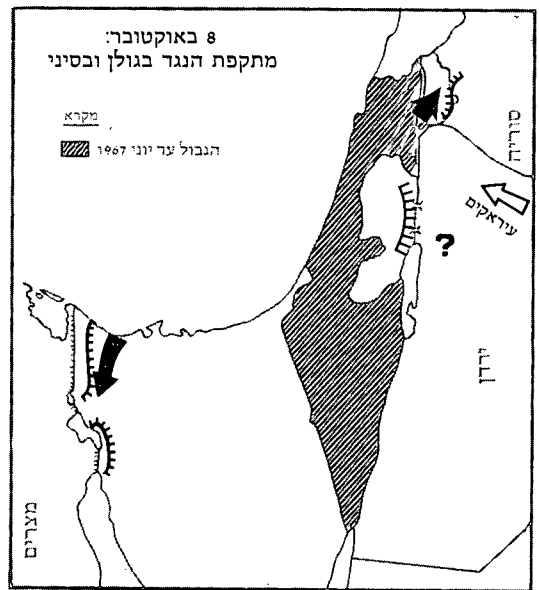
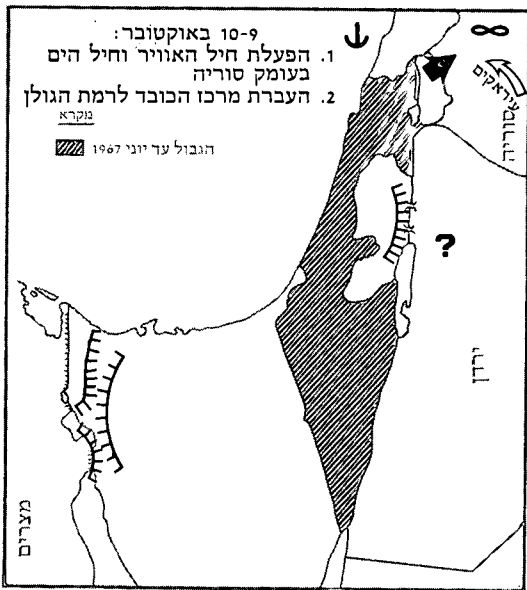
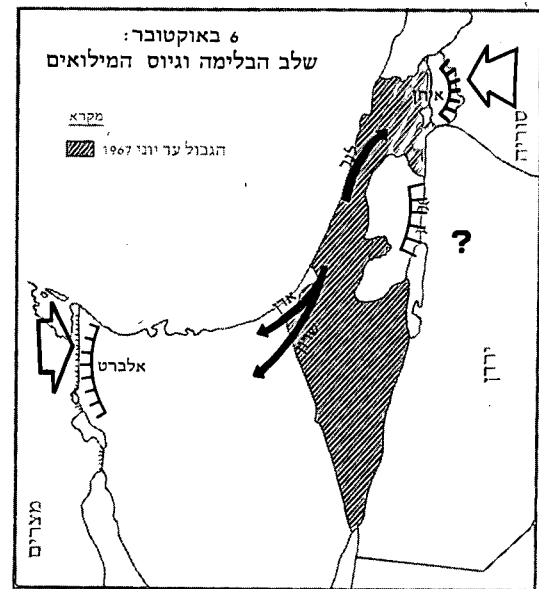
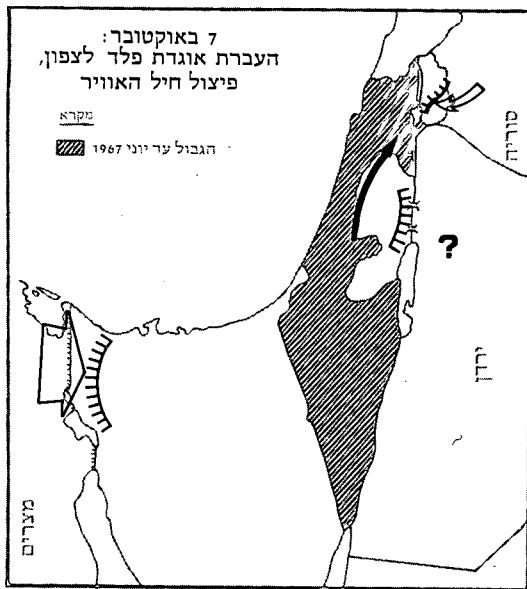
מצב עניינים זה העמיד את סאדאת על "קרני דילמה", לאן יפנה צה"ל? לעבר ארמיה 3, לעבר ארמיה 2, או לעבר קהיר? יתר על כן, הישגיו הצבאיים המוגבלים, אך המרשימים, שהושגו במילואים כבר בימים 6-8 באוקטובר הועמדו בסכנה מוחשית, בפעם הראשונה מאז פרצה המלחמה.

נסיבות אלה הובילו את סאדאת להחלטה לבקש הפסקת אש. זו לא מומשה ב-22 באוקטובר, ואז לחץ נשיא מצרים לבצעה בהקדם, לפני שתכותר ארמיה 3, או אף תושמד.

סמוך להחלטתו של סאדאת הפעילו ארצות הנפט הערביות את נשקן. ב-19 באוקטובר הטילה סעודיה חרם על משלוחי נפט לארה"ב. "נשק" זה לא הופעל במלחמה מות קודמות, ונראה כאילו היה זה הפעם חלק ממהלך מתואם. האמנם? בספרו של סאדאת אין כל עדות לכך. ניתוח כלכלי קר מצביע על כך, שלמעשה תפסו הסעודים "טרמפ" על המלחמה. בפועל, התלכד אינטרס כלכלי מובהק של מפקות הנפט עם הפעילות הצבאית.

ההחלטות האסטרטגיות הישראליות

שמונה הן ההחלטות המרכזיות הישראליות במלחמת יום הכפורים: שלוש מהן (שהוכי רעו בימים 6-8 באוקטובר) עמדו בסימן נתוני הפתיחה וההפתעה, אך בה במידה בנטייה

לפעול בקווים כלליים של מתאר המלחמה, כפי שנחזה מראש. חמש ההחלטות הבאות (שהוכרעו בימים 9-19 באוקטובר) עמדו בסימן הרצון לסיים את המלחמה ובמיקוד הפעילות ההתקפית לחזית אחת בלבד. ההחלטות היו:

1. 6 באוקטובר – לא לבצע מתקפת מנע.
2. 7 באוקטובר – העלאת אוגדת פלד לגולן.
3. אור ל-8 באוקטובר – התקפת הנגד.
4. 9 באוקטובר – הפצצות בעומק סוריה.
5. אור ל-10 באוקטובר – התקפה לתוך סוריה.
6. 12 באוקטובר – המתנה לקרב השריון בסיני.
7. אור ל-15 באוקטובר – הצליחה.
8. 18 באוקטובר – המשך פעולה מראש הגשר.

מתקפת המנע

בשעות הבוקר של ה-6 באוקטובר פסק קבינט המלחמה, בניגוד לדעת הרמטכ"ל, שלא תבוצע מתקפת מנע אווירית בזירה הסורית – כנגד שדות תעופה, מערך הטילים וכוחות בקו – וזאת חרף ידיעות בטוחות על מלחמה באמצעות ארה"ב העבירה ישראל שדר למדינות ערב בו הבהירה כי תימנע מפעולה כזו. קיסניג'ר אף הזהיר את ישראל מפעולה כזו.

ביסוד החלטה זו נצבו שני גורמים:

- א. עדיין שררה הנחה, כי ניתן למנוע את המלחמה, אשר כאמור לא הייתה רצויה לנו, ועל אחת כמה וכמה כאשר כוחות המילואים לא גויסו בפועל.
- ב. חשש שלא נקבל סיוע אמריקני במהלך הקרבות.

בשלב זה ברור היה, שמעמסת ההגנה תהיה על כוחות סדירים קטנים, ואלה יישחקו בקרב בלימה קשה, עד להגעת כוחות המילואים.

העלאת אוגדת פלד

בבוקר ה-7 באוקטובר החליט הרמטכ"ל את ההחלטה האסטרטגית היחידה שלא בשיר תוף קבינט המלחמה, לפיה יש להעלות את אוגדת פלד לגולן, ומעט לאחר מכן להפנות את חיל האוויר לזירה זו.

עד להחלטה זו נראה היה לרמטכ"ל, כי למרות נתוני הפתיחה מתנהלת המלחמה על פי קווי המתאר שנחזה לפנייה: הכוחות הסדירים (הגם שנשחקו) השיגו הכלה של הכוחות התוקפים בסיני ובגולן, וכוחות המילואים זרמו לחזיתות. מצב ענינים זה אפשר להתחיל בהכנות להתקפות נגד. ב-7 באוקטובר בבוקר החל חיל האוויר לתקוף את מערך הטילים המצרי, על מנת להשיג עליונות אווירית, כתנאי מוקדם להשתתפותו בהתקפות נגד בקרב היבשה, לרבות ממערב לתעלה. הוראת הרמטכ"ל נבעה משינוי לרעה בהערכת כוח העמידה של כוחות פיקוד הצפון, עד כדי חשש לכיבוש הגולן על ידי הכוחות הסוריים.

בהמשך אותו יום הופעל חיל האוויר חליפות בשתי הזירות: בבוקר תקף את מערך הטילים במצרים והופנה לגולן; ב-1100 תקף את מערך הטילים הסורי; ובצהריים הופנה בחלקו נגד כוחות מצריים שנעו (כביכול) מורחה.

באותו יום היה צה"ל נתון על "קרני דילמה", בעקבות חשש להתערבות כוחות ירדניים במערכה. לא ידענו אז שהמצרים עומדים לעבור באותו יום לשלב "עצירה אופרטיבית"; נהפוך-הוא, הנחנו כי אלה ינצלו את מיעוט הכוחות מולם, וימשיכו בתנופת המתקפה לעבר המעברים.

מתקפת ה-8 באוקטובר

חרף התמונה הקשה לא קיבל קבינט המלחמה בערבו של ה-7 באוקטובר את הערכתו הפסימית של שר הביטחון והצעתו לסגת למעברים, והסמיך את הרמטכ"ל לבדוק את המצב בזירות ולהחליט על מתקפת נגד. ואמנם, לאחר שון בתכניתו, במפקדה הקדמית של פיקוד הדרום, החליט הרמטכ"ל אור ל-8 באוקטובר לתקוף למחרת בגולן ובסיני.

שני גורמים עמדו ביסוד החלטה זו:

- א. הצטברות כוחות המילואים הייתה מהירה מהצפוי, למרות האלחור שבגיוסם (ואולי בגלל).
- ב. עדיין שלטה התחושה, כי תנופת המתקפה הערבית בסיני ובגולן לא נפסקה, ויש לבלמה.

בשלב זה עדיין תאמו ההחלטות את מתאר המלחמה. החלטת הרמטכ"ל דמתה לדעת אלו אשר במשחקי המלחמה צידרו בהתקפת נגד על כוחות ערביים, בטרם יתארגנו אלה להגנה או להמשך התקריות. ההנחה הייתה, כי למחרת יתקוף צה"ל במסות של טנקים ובסיוע אווירי, ויטה את הכף במלחמה כולה.

העברת מרכז הכובד לגולן

ההחלטות בימים 9-11 באוקטובר עמדו בסימן מן העברת מרכז הכובד לגולן. ב-9 באוקטובר בר אישר קבינט המלחמה לרמטכ"ל להפיל את חיל האוויר בעומק סוריה כנגד מטרות כלכליות וצבאיות. הרקע להחלטה זו טמון באירועי היום הקודם: מתקפת הנגד של פיקוד הדרום נכשלה. בגולן נכנסה אוגדת פלד לקרב והייתה את הכף, אך עדיין היו כוחות סוריים בעומק שטח הרמה.

מעטה, ברור היה, כי לא ניתן להשיג הכרעה בשתי הזירות כאחת. על הכוחות בסיני, (שעליהם מונה רביאלוף בר-לב כמפקד חזית) הוטל להימנע מקרבות התקפה ושחיקה. אותו יום נעשו גם הכנות להקמת קו הגנה שני בגולן ובסיני. החל משלב זה שאפה ישראל לקצר את משך המלחמה. על רקע האמור לעיל ניתן להבין את הסלמת המלחמה על-ידי הכנסת חיל האוויר לעומק סוריה, הסלמה שעשויה הייתה לזרז הליכים בין-לאומיים להפסקת

המלחמה. על רקע זה ניתן גם לראות את ההחלטה שנתקבלה ב-10 באוקטובר, לתקוף בתוך שטח סוריה. על-ידי מתקפה זו ניתן היה להוציא את סוריה מהמערכה, וגם להרתיע את ירדן, שער אז נמנעה מפעולה.

להחלטה על העברת מרכז הכובד לצפון, תרמו ללא ספק גם הישגי פיקוד הצפון בקרב ההגנה, המעבר המהיר להתקפת נגד וסילוק הסורים מהרמה עד ל-10 באוקטובר. בקבלת ההחלטה על התקפה הכריע הקבינט לצד הרמטכ"ל, בוויכוח שנסב בינו לבין סגנו אשר המליץ להימנע מלתקוף בגולן, ותחת זאת להעתיק את מרכז הכובד לסיני, להעביר לשם כוחות ולתקוף.

העברת מרכז הכובד לסיני

ב-12 באוקטובר, בטרם תקף כוח עיראקי באגפם הדרומי של כוחות פיקוד הצפון, החליט קבינט המלחמה להעביר את מרכז הכובד של המלחמה לסיני, לקדם מתקפת שריון מצרית צפויה, ולהתכונן למבצע צליחה. ברקע החלטה זו עמדו הגורמים הבאים:

1. רצון לקצר את המלחמה. שאיפה זו גרמה לישראל אף ליום השגת הפסקת אש ב-12 באוקטובר, אלא שזו לא נתממשה בשל התנגדות מצרים.

2. תחושה כי כוחות פיקוד צפון מיצו את יכולתם בקרב ההתקפה, ולא יוכלו עוד להגיע להישגים משמעותיים.

3. תחושה שחיל האוויר הגיע ל"קרי אדום", שבתוך כמה ימים לא יאפשר השתתפות בקרב היבשה.

4. ידיעה (שיורטה) על צליחת ריביוזיות השריון המצריות. ידיעה זו הכריעה בוויכוח בין מצדדי הצליחה למתנגדיה.

אור ל-15 באוקטובר החליט קבינט המלחמה על ביצוע מבצע "אבירי לב" – צליחת התעלה במגמה לחייב את המצרים להסכים להפסקת אש. תרמה להחלטה זו לא במעט הצלחת קרב ה-14 באוקטובר, בו הושמדו, כאמור, כ-200 טנקים מצריים.

באשרו את התכנית החוזר הקבינט את צה"ל למתאר המלחמה שצפה העברת המלחמה לגדה השנייה של התעלה על מנת להכריע במלחמה, אלא שבפועל נדחה שלב זה, מאחר שלא היה סיפק ביד חיל האוויר להשמיד את מערך הטילים נ"מ ביד באוקטובר, ובשל כישלון התקפת הנגד ב-8 באוקטובר.

18-22 אוקטובר

השבוע האחרון במלחמה, על פעולותיו והחלטותיו, עמד בסימן סיום מלחמה, ולקראת סופו (מ-22 באוקטובר) בסימן הפסקת אש קרבה. ב-18 באוקטובר קיים מוצב הפיקוד העליון ריון ברמת האסטר-טגיה-רבתי. היה זה הריון הפועל בעי-צם ימי המלחמה בו נכחנו בפועל מטרות המלחמה. סגן הרמטכ"ל סבר, כי עד כה ניהל צה"ל מלחמה על עצם הקיום; כתוצאה

החלטות אסטרטגיות במלחמת יום הכיפורים

השלב	מועד	ישראל	ערבים	מעצמות
פעולה ישראלית וערבית לפי מתאר המלחמה	6/10 7/10 ליל 7-8/10 8/10	לא לבצע מתקפת מנע להעלות את אוגדת פלד לגולן לתקוף נגד ב"8/10	לתקוף בסיני ובגולן, לבצע עצירה אופרטיבית בסיני	בינוס ראשון של מוהב"ט
העברת מרכז הכובד לגולן	9/10 10/10	לתקוף מטרות אסטרטגיות בסוריה להעביר את מרכז כובד המלחמה לגולן		רכבת אווירית רוסית לסוריה
החזרת מרכז הכובד לסיני	12/10 ליל 14-15/10	לבקש הפסקת אש; להתכונן לקרב שב"ש בסיני לצלוח ב"15/10	מצרים – להקדים שלב ב'; (כוח עירקי תוקף באגף כוחות פיקוד צפון)	רכבת אווירית אמריקנית לישראל
פעולה בלי "שעון חול פוליטי"	18/10 ליל 19-20/10	להמשיך לתקוף מראש הגשר	מצרים - להסכים להפסקת אש (חרם נפט סעודי)	
מבצעי סיום המלחמה	22/10 23/10 24/10 25/10	להגיע לאגם המר לכתר את ארמיה 3 לכבוש את סואץ		החלטת מוהב"ט 338 החלטת מוהב"ט 339 כוננות גרעינית אמריקנית

• ניתן תוח החלטות המרכזיות ובעיקר בימים 6-8 באוקטובר יכול ללמד על מקום משחקי המלחמה וחיבתם ביצירת מתאר המלחמה, ועל החשיבות העליונה בשילוב הדרג המדיני, לא רק במהלך המלחמה, אלא בריונים ובמשחקים שלפניה.

• ההחלטות במלחמה הושפעו מאיכות החומר המודיעיני ויכולת ניתוחו על-ידי אנשי המודיעין והמפקדים. דוגמאות בולטות לכך – אי הידע על "העצירה האופרטיבית" המצרית ב-7 באוקטובר, ולעומתו ידע על צליחת הדיביזיות המצריות ב-12 באוקטובר.

• ויכוחים וריונים הנם חלק אינטגרלי ואפילו חיובי במהלך מלחמה, אולם לא ביצועים חלקיים או אי ביצוע הוראות וכוונות דרג פיקוד, או דיווח לוקה, כפי שנתגלו במלוא חריפותם בקרב ה-8 באוקטובר בסיני ובמקרים אחרים. התנהגות כזו מעמידה בסימן שאלה כל החלטה ושיקול דעת של המטכ"ל.

• דומה שמעבר לכל שומה על מפקדים להיות מודעים לתיאוריה הצבאית הקלאסית, ויותר מכל למושג "חיכוך במלחמה" של קלאוזוביץ, אשר תמציתו קובעת, כי מה שקורה בשדה הקרב אינו דומה בהכרח לתכנון בחדר המלחמה. בקרב אנו פועלים בממד יוצר התנגדות (או כהגדרתו של פרופ' הרבכי: "האסטרטגיה הנה קונפליקט טי" וכל גורם, פעוט ערך לכאורה, עלול לשנות את פני המערכה.

איתו יום הסכים סאראת להפסקת אש. הסכמה זו היוותה תחילת "ספירה לאחור" לסיום המלחמה. בצד הישראלי, לעומת זאת, שררה הנחה, כי "שעון החול הפוליטי" אינו פועל בשלב זה, והפסקת אש, אם תחול, תתחיל לא לפני ה-22 באוקטובר. יתר על כן, ישראל לא שאפה עתה להשגתה.

ואכן, עד אור ל-22 באוקטובר נעו כוחות אוגדות ברן וקלמן דרומה בהתקדמות מחושבת ואיטית, תוך חיסול כוחות מצריים משהים ובסיסי טילים, כתנאי להשגת עליונות אווירית שתאפשר התקדמות מהירה יותר.

בבוקר 22 באוקטובר נתקבלה החלטת מועצת הביטחון 338 שקבעה, כי האש תיפסק בו ביום בשעה 18.52. משלב זה עמדו ההחלטות בסימן הרצון להשיג מקסימום הישגים עד סיום המלחמה. בשלב זה, לראשונה במלחמה, שלט חיל האוויר הישראלי שליטה מלאה במרחב הקרב היבשתי. כוחות פיקוד הדרום נדרשו למאמצים כדי להגיע לאגם המר, וההתקדמות הפכה למהירה משהייתה.

משלא נכנסה הפסקת האש לתוקף באותו ערב, הונעו הכוחות לכיתור ארמיה 3, ובבוקר 24 באוקטובר, סמוך לתחילת הפסקת האש השנייה, נעשה ניסיון כושל לכיבוש העיר סואץ.

בטבלה מרוכזת ההחלטות האסטרטגיות המרכזיות במלחמת יום הכיפורים, והעיון בה עשוי להמחיש את המפגש והעימות בין ההחלטות הישראליות והערביות. נמנעתי מלדרג בטיב ההחלטות, ודי לי בהצבת העובדות המרכזיות וב"חיתוכי מצב". אסתפק בכמה הארות הנובעות מ"משחק המלחמה לאחור" שערכתי.

מכך לא ניתן עוד להשיג את מטרות המלחמה המקוריות, דהיינו למנוע כל הישג צבאי ולהנחיל לאויב מפלה, ולכן יש לשאוף להגיע לסיום הקרבות, על-ידי מהלך לעבר ארמיה 3, או פעולה באגפים, בפורט סעיד או במפרץ סואץ, שיקנו לצד הישראלי עמדת מיקוח טובה. לעומתו סבר הרמטכ"ל כי חרף נתוני הפתיחה השגנו את מטרות המלחמה בסוריה, וכי ניתן להשיג גם במצרים; ולכן יש לשוב למטרות המלחמה המקוריות (השמדת צבא ושיפור קווים), ולחייב את מצרים להסכים להפסקת אש ובכך להימנע גם ממלחמת התשה. מעניין שהרמטכ"ל כלל במטרות המלחמה גם מניעת הישג מדיני, אם כי סעיף זה הושמט עוד לפני המלחמה. דעת הרמטכ"ל היא שנתקבלה ואושרה על-ידי קבינט המלחמה. כרקע להחלטת הרמטכ"ל ב-18 באוקטובר יש לראות את האירועים מאז החל קרב הצליחה אור ל-16 באוקטובר. התכנון חזה הגעת כוחות ישראליים לסואץ תוך 72 שעות, אולם גורמי "חיכוך" אופייניים מנעו זאת. המצרים לא עמדו על הצליחה ומהותה עד לערב ה-16 באוקטובר. כשניסו לאחר מכן לפגוע בראש הגשר, נכשלו במאמציהם, אולם הם הצליחו לעכב מעבר כוחות ישראליים משמעותיים לגדה המערבית, עד ערב ה-17 באוקטובר, ובו בזמן הזרימו כוחות וסגרו את החלל הריק מכווחות ממערב לאזור הצליחה. משמעות הרבר הייתה – צורך בלחימה ישראלית לפריצה מראש הגשר, כדי להמשיך ולהתקדם. ואכן כך היה ב-19 באוקטובר, היום בו הכריע הרמטכ"ל בעד שימת דגש על תנועה לכיתור ארמיה 3, על פני התנועה צפונה לעבר ארמיה 2.

1. הנחיות סאראת לשר המלחמה מ-1 באוקטובר 1973 (סאראת, סיפור חיי, עמ' 251-252).
2. שם, עמ' 199.